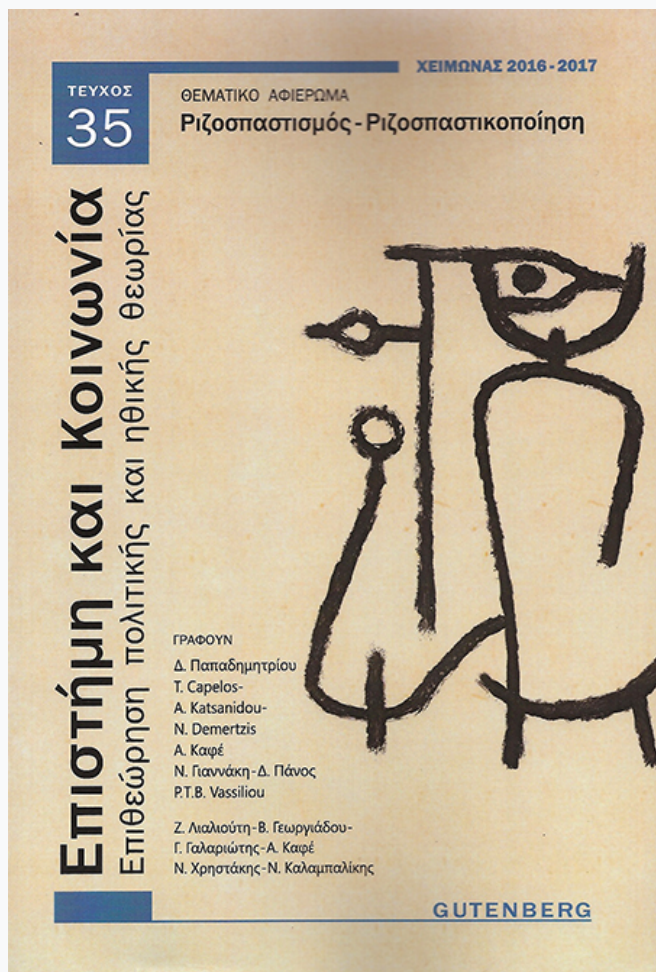

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 35 (2017)

Ριζοσπαστισμός - Ριζοσπαστικοποίηση

Γιώργος Παπακωνσταντίνου, *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Παπαδόπουλος, Αθήνα 2016, 432 σελ.

Παναγιώτης Βλάχος

doi: [10.12681/sas.11500](https://doi.org/10.12681/sas.11500)

Copyright © 2017, Βλάχος Παναγιώτης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βλάχος Π. (2017). Γιώργος Παπακωνσταντίνου, *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Παπαδόπουλος, Αθήνα 2016, 432 σελ. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 35, 258–251.
<https://doi.org/10.12681/sas.11500>

Γιώργος Παπακωνσταντίνου, *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, Παπαδόπουλος, Αθήνα 2016, 432 σελ.

ΕΞΙ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ χρόνια μετά το πρώτο μνημόνιο η Ελλάδα, αλλά και η ευρωζώνη, συνεχίζουν να περιδινίζονται μέσα στους κινδύνους της αναιμικής ανάπτυξης, των διευρυμένων ανισοτήτων, της πολιτικής και κοινωνικής ριζοσπαστικοποίησης και των διαιρέσεων που δημιουργεί το προσφυγικό ζήτημα. Η επιστροφή του φαντάσματος του βεστφαλιανού κράτους κλονίζει πλέον το ευρωπαϊκό οικοδόμημα ιδιαίτερα μετά την έξοδο της Μεγάλης Βρετανίας από την Ε.Ε. και την ανάδυση αντισυστημικών φωνών, που διεκδικούν πλέον πολιτικές πλειοψηφίες σε εμβληματικές ευρωπαϊκές χώρες. Η χρηματοπιστωτική κρίση, που μετατράπηκε σε τραπεζική και μετέπειτα σε κρίση εθνικού χρέους, διεκδικεί ρόλο υπονομευτή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης των ευρωπαϊκών κρατών-μελών του Νότου, όπως η Ελλάδα.

Ταυτόχρονα η περιπέτεια της Ελλάδας μοιάζει να μην έχει τέλος, όσο τα αίτια και οι συνθήκες με τις οποίες εντάχθηκε στον διεθνή οικονομικό έλεγχο παραμένουν υπό αμφισβήτηση και συ-

νεχίζουν να εντάσσονται σε μικροπολιτικούς σκοπούς ή χάνονται μέσα στην ομίχλη βολικών μύθων και συνωμοσιολογικών θεωριών στην εγχώρια τεταμένη πολιτική ζωή. Η πολιτική και προσωπική περιπέτεια του πρώην υπουργού Οικονομικών και οικονομολόγου Γιώργου Παπακωνσταντίνου, έτσι όπως αποτυπώνεται στο βιβλίο *Game Over. Η αλήθεια για την κρίση*, παρά και πέραν της καθηλωτικής μυθιστορηματικής γραφής αποτελεί μια ιδιαίτερα χρήσιμη καταγραφή των εξελίξεων που οδήγησαν στο σημείο-μηδέν την ελληνική οικονομία τον Μάιο του 2010, αλλά και όσων ακολούθησαν μέχρι τη σύναψη της τρίτης δανειακής σύμβασης επί των ημερών της διακυβέρνησης της χώρας από το ΣΥΡΙΖΑ και τους ΑΝΕΛ.

Το βιβλίο χωρίζεται νοητά σε δύο ενότητες. Η πρώτη περιλαμβάνει την περίοδο της υπουργίας Παπακωνσταντίνου, ο οποίος εξιστορεί με αρκετές λεπτομέρειες τα γεγονότα και τις αποφάσεις που οδήγησαν στη σύναψη της πρώτης δανειακής σύμβασης, αλλά και το πρώτο έτος εφαρμογής της, μέχρι τη μετακίνησή του από το Υπουργείο Οικονομικών στο Υπουργείο Περιβάλλοντος το 2011. Το υπουργικό ντεμπούτο του συγγραφέα ταυτίζεται με την απόδοση σοβαρών ευθυνών κακοδιαχείρισης

και αδιαφάνειας στη διακυβέρνηση Καραμανλή, την απρόθυμη αντιμετώπιση του ελληνικού προβλήματος από τους ευρωπαίους ηγέτες καθώς και την έλλειψη αποφασιστικότητας γύρω από την αναγκαιότητα δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού οικονομικής διάσωσης, που τελικά οδήγησε στην πρόσκληση στο ΔΝΤ να αναλάβει τον ρόλο του ύστατου δανειστή της ευρωζώνης.

Τηρώντας την ισορροπία ανάμεσα στην ανεκδοτολογική χροιά των παρασκηνίων στα διαδοχικά Eurogroup, στα Ευρωπαϊκά Συμβούλια και στις διαπραγματεύσεις με ηγέτες και κυβερνήσεις και στην ερμηνεία των κινήτρων των πρωταγωνιστών ο συγγραφέας καταφέρνει να μεταφέρει τη μεγάλη εικόνα των συσχετισμών, των δυσκολιών και των συγκρούσεων που αντιμετώπισε η ελληνική κυβέρνηση στην πορεία προς το πρώτο Μνημόνιο. Ταυτόχρονα ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται τους όρους και τις παραμέτρους της διεθνούς οικονομικής διπλωματίας σε μια περίοδο κρίσης, αλλά και τις εσωτερικές διαιρέσεις στο εσωτερικό της Ένωσης, την ισχύ των πιστοληπτικών οίκων, το σημείο-ορόσημο της Ντοβίλ, αλλά και τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν τα πρόσωπα στις αποφάσεις ισχυρών θεσμών, όπως απέδειξε η ανάδειξη του Μάριο

Ντράγκι και του Ζαν-Κλωντ Γιουνγκέρ στην ΕΚΤ και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντίστοιχα.

Στην εξιστόρηση ο αναγνώστης συναντά τις αβελτηρίες της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, την έντονη εναντίωση της αντιπολίτευσης στη λύση του Μνημονίου και βέβαια τον φόβο του πολιτικού κόστους που διαμόρφωσε συγκεκριμένες συμπεριφορές στελεχών της κυβέρνησης Παπανδρέου, κυρίως κατά τον χρόνο υλοποίησης της δανειακής σύμβασης. Χωρίς να ενδίδει στην ευκολία των προσωπικών μομφών, ο συγγραφέας ασκεί κριτική στην επιλογή πρωταγωνιστών όπως του Ζαν-Κλωντ Τρισέ, ο οποίος εναντιώθηκε σθεναρά στην αναδιάρθρωση του χρέους (απειλώντας έμμεσα ακόμη και με διακοπή της λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος) ή στις προσωπικές ηγετικές βλέψεις του Ευάγγελου Βενιζέλου, κυρίως κατά τη θητεία του ως υπουργού Οικονομικών της κυβέρνησης Παπανδρέου και μετέπειτα αρχηγού του ΠΑΣΟΚ.

Η δεύτερη νοηματική ενότητα περιλαμβάνει τις εξελίξεις που οδήγησαν στην κυβέρνηση Παπαδήμου, τις εκλογικές αναμετρήσεις του 2012, τις επιλογές της κυβέρνησης Σαμαρά, τον πρώτο χρόνο διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ και φυσικά την παραπομπή έως τη (μερική) δικαίωση

του συγγραφέα στο Ειδικό Δικαστήριο. Στο δεύτερο μάλιστα μέρος το βιωματικό στοιχείο δίνει σταδιακά τη θέση του στο αναλυτικό, μετατρέποντας το βιβλίο σε μια ιδιαίτερα χρήσιμη αναφορά και παρακαταθήκη για την πολιτική οικονομία της κρίσης.

Ο Παπακωνσταντίνου αναγνωρίζει τα σχεδιαστικά λάθη του προγράμματος στήριξης και το γεγονός ότι η δημοσιονομική προσαρμογή διαμορφώθηκε με στόχο να φέρει γρήγορα αποτελέσματα. Διαλύει τον μύθο ότι το βάρος δόθηκε στη φορολογία, αναφέροντας ότι η περιστολή των δαπανών (σε υγεία, ασφάλιση) διέπνεε τη ραχοκοκκαλιά του προγράμματος, υπονοώντας με αυτόν τον τρόπο ότι οι καθυστερήσεις διαδοχικών κυβερνήσεων είναι εκείνες που ευθύνονται για τη διόγκωση των φόρων και την εξασθένηση της μεσαίας τάξης και των χαμηλόμισθων. Θα μπορούσε να είναι καλύτερο το Μνημόνιο; Ο συγγραφέας απαντά αρνητικά δεδομένων των χρονικών πιέσεων, του ύψους του πακέτου χρηματοδότησης και του πρωτόγνωρου χαρακτήρα του θεσμικού οχήματος που θα αναλάμβανε την υλοποίησή του. Επιμερίζοντας την ευθύνη για τη μερική υλοποίηση του Μνημονίου την περίοδο της υπουργίας του ο Παπακωνσταντίνου πιστεύει ότι η αβεβαιότητα γύρω από την

αναδιάρθρωση του χρέους και η απόφαση της Ντοβίλ έπαιξαν πιο σημαντικό ρόλο από τις εσωτερικές αδυναμίες της κυβέρνησης, την πολιτική πόλωση, την αμφίσημη στήριξη του προγράμματος. Αναφέρει βεβαίως ότι το Μνημόνιο ήταν το πρώτο επιχειρησιακό σχέδιο στην ιστορία του ελληνικού κράτους, το οποίο καλούνταν να εκτελέσει με ακρίβεια ένα πολυετές δημοσιονομικό πρόγραμμα.

Στο τέλος ο συγγραφέας επιχειρεί να καταθέσει τις δικές του σκέψεις για το μέλλον και την κατεύθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αλλά και της Ελλάδας. Εκεί είναι σαφής η κριτική του στις θεσμικές ασυμμετρίες του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και στο πώς αυτές μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσα από την αμοιβαιοποίηση και τη βαθύτερη οικονομική και πολιτική ενοποίηση. Κατά τον Παπακωνσταντίνου τον στόχο μπορεί να υπηρετήσει μόνο ένα ευρύτερο θετικό αφήγημα απέναντι στον παρωχημένο και αδιέξοδο εθνικισμό.

‘Η Ελλάδα έσωσε το ευρώ, αλλά δεν έχει σώσει ακόμη τον εαυτό της’, αναφέρει ο συγγραφέας. Ο ίδιος όμως αποφεύγει να μπει στον πειρασμό να καταθέσει έναν οδικό χάρτη εξόδου από την πολυετή δοκιμασία: θέτει απλώς το πλαίσιο μέσα από το οποίο η εξουθενωμέ-

νη από την ύφεση Ελλάδα μπορεί να κερδίσει τον στόχο της ανάπτυξης και των θέσεων εργασίας για όλους: μέσα από την κατανόηση των αιτίων της κρίσης, την απαλλαγή από δοξασίες, τη σύγκρουση με ευνοημένες εις βάρος του συνόλου μειοψηφίες και το πελατειακό κράτος, τη συνεννόηση και τον πραγματικό συμβιβασμό στα δύσκολα, την υπέρβαση των ψευδαισθήσεων και την επιστροφή σε ένα κοινωνικό συμβόλαιο, όπου όλοι οι Έλληνες θα συμμετέχουν στα βάρη και στις ευκαιρίες της χώρας τους.

Εν κατακλείδι το *Game Over* είναι ένας εξαιρετικά χρήσιμο, καλογραμμένο, εκπαιδευτικό και μεστό αποτύπωμα των γεγονότων, των πολιτικών και των επιλογών που έφεραν την Ελλάδα

στο χείλος της ασύντακτης χρεοκοπίας, μέσα από τις εμπειρίες ενός από τους κεντρικούς πρωταγωνιστές της κρίσης. Μπορεί ο συγγραφέας να μην αναφέρεται αναλυτικά στις εσωτερικές αβελτηρίες στο κυβερνητικό σχήμα κατά τη διετή διακυβέρνηση από το ΠΑΣΟΚ ή να απουσιάζει η πολεμική στην αρχιτεκτονική της ευρωζώνης, στον ρόλο του χρηματοπιστωτικού τομέα, στις θεσμικές ασυμμετρίες μεταξύ κρατών-μελών ή στον τρόπο λήψης αποφάσεων στα ευρωπαϊκά όργανα την κρίσιμη περίοδο, αλλά για αυτά έχουν ούτως ή άλλως γραφεί αρκετά και είναι βέβαιο ότι θα γραφούν στο μέλλον περισσότερα.

Παναγιώτης Βλάχος